

ИНТЕГРИРАНИ СИСТЕМИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ

Проф. д-р инж. Радостин Долчинков
Бургаски свободен университет

Резюме: *Интегрирана система за управление (ИСУ) следва да се разбира като обща система за управление, отговаряща на изискванията на два или повече международни стандарта и функционираща като едно цяло.*

Ключови думи: *Интегрираната система, Системи за управление, безопасност и здраве на работниците и служителите.*

INTEGRATED MANAGEMENT SYSTEMS

Prof. Dr. Eng. Radostin Dolchinkov
Burgas Free University

Abstract: *An integrated management system (IMS) should be understood as a general management system meeting the requirements of two or more international standards and functioning as a whole.*

Keywords: *The integrated system, Management systems, safety and health of workers and employees.*

Въведение

Интегрирана система за управление /ИСУ/ е система, която комбинира различни подсистеми. ИСУ обхваща различни аспекти на операциите – качество, околна среда, здравословни и безопасни условия на труд, безопасност на храните, информационна сигурност – в единна система за управление, чието предназначение е да се постигнат целите на организацията.

При изграждането на интегрирана система за управление се прилагат основните принципи, установени в международните стандарти за управление, като процесния подход, системния подход, лидерството, активно участие на служителите и непрекъснато усъвършенстване. Прилагането на тези принципи може най-добре да гарантира интегрирането на изискванията на стандартите по отделните системи в единна структура.

Анекс SL е документът, който определя новата структура за всички системи за управление на ISO стандартите. Анекс SL е предназначен за по-добро и лесно внедряване на интегрирани системи за управление, като предоставя на организациите необходимите инструменти за оптимизиране, а също така спомага за насърчаване на стандартизацията и трансформиране на съществуващите системи за управление в интегриран модел. Общата структура е въведена в новите версии на ISO 9001, ISO 14001 и ISO 45001. По този начин стандартите са по-съвместими и се позволява по-ефективна интеграция [4].

Необходимо условие за надграждане на елементите на интегрираната система за управление е наличието на система за управление на качеството по ISO 9001.

Изискванията на стандартите ISO 9001:2015, ISO 14001:2015, ISO 45001:2018, ISO 22000:2018 се основават на четирите етапа от цикъла на Деминг „Планиране-Изпълнение-Проверка-Действие“. Те се допълват взаимно и могат лесно да се комбинират в единна интегрирана система за управление.

Тези стандарти поставят изискването за наличие на политика и цели, обем от документирана информация – документи и записи, планиране, управление на ресурсите, обучение на служителите, поддържане на инфраструктура, събиране и анализ на данни, провеждане на вътрешен одит, преглед от ръководството, предприемане на коригиращи действия и др.

Какво е интегрираната система за управление (ИСУ)?

Под интегрирана система за управление (ИСУ) трябва да се разбира обща система за управление, отговаряща на изискванията на два или повече международни стандарти и функционираща като едно цяло.

Най-често срещаните в практиката ИСУ са на база следните стандарти:

ISO 9001:2015 – Система за управление на качеството;

ISO 14001:2015 – Система за управление на околната среда;

ISO 45001:2018 – Система за управление на здравето и безопасността при работа.

В повечето случаи като основа за изграждането на Интегрирана система за управление се използва стандарта ISO 9001, на чийто принципи са заложиени в повечето ISO стандарти за Системи за управление.

Повечето организации вече имат внедрени системи за справяне с тези проблеми. Това, което много мениджъри не осъзнават, е степента, в която се получава дублиране на процеси или се създава излишна допълнителна работа за техните служители. В крайна сметка, безопасността, управлението на околната среда и контролът на качеството имат много общи точки, които водят до повишаване на ефективността и ефикасността на всяка организация. На практика, интегрирана система за управление позволява сливане на съществуващите формални системи и прилагане на най-добри практики в цялата организация [1].

Защо е необходима интегрирана система за управление?

За много организации, които се стремят към сътрудничество с международни компании, съществено значение придобива сертифицирането за съответствие по европейски и международни стандарти.

Интегрираната система за управление осигурява последователни координирани действия в различни аспекти от дейността на фирмата.

Интегрираните системи за управление, които едновременно отговарят на изискванията на няколко стандарта, са перспектива за устойчиво развитие на организацията или предприятието [2].

Важно е да се отбележи, че сертифицирането на интегрирана система за управление обединява предимствата на всяка една система, включена в ИСУ. Интегрираната система за управление позволява най-оптимално да се изпълнят изискванията за подобряване на околната среда, безопасността на труда, сигурността на информацията, безопасността на хранителните продукти, социалната отговорност, качеството и т.н. Несъмнено внедряването на стандарти като интегрирана система е по-икономично и ефективно от самостоятелно прилагане на стандартите за управление.

Предимства на интегрираната система за управление.

Въвеждането на интегрирана система за управление, позволява на организацията да решат следните проблеми, често възникващи при паралелно или последователно независимо внедряване на няколко стандарта:

- дублирането на процеси, документи, позиции и функции на отделните звена;
- разпокъсване на взаимовръзките между системите за управление на качеството, околната среда, здравето и безопасността при работа и т.н. по време на независимото внедряване;
- затруднен поглед върху целостта на системата от висшето ръководство и съответно ниска ефективност на планирането, контрола и управлението като цяло;
- дълъг срок за внедряване на отделните стандарти;
- по-голяма необходимост от ресурси (финансови, материални, човешки) при независимо внедряване на отделни стандарти.

Интегрираната система на управление, в сравнение с отделните системи има следните предимства:

- Намаляване на дублирането и на разходите;
- Улесняване на обучението;
- Създаване на разбираема система, подкрепена от добро управление;
- Осигуряване на основа за цялостна система за управление на бизнеса;
- Намаляване на разходите за сертификация.

Сертификатите за интегрирана система за управление отговарят на всички изисквания на глобалната бизнес общност и осигуряват конкурентоспособността на външния и вътрешния пазар.

Пример:

В „Каолин“ ЕАД е внедрена и функционира Интегрирана система за управление, базирана на стандартите ISO 9001:2015, ISO 14001:2015, ISO 45001:2018, ISO 22000:2018.

Резултат от интегрирането на системите за управление в „Каолин“ ЕАД – предприятие от минната индустрия:

- Взаимообвързаност на политиките по отделните системи;
- Определяне на общ контекст на организацията и разбиране на обстоятелствата – вътрешни и външни, които могат да повлияят на ИСУ;
- По-детайлно идентифициране на потребностите и очакванията на работниците и другите заинтересовани страни;
- Уеднаквяване на обхвата на ИСУ;
- Избягване на дублирана работа и минимизиране на усилията на персонала;
- Надграждане на изискванията към ръководството чрез процес на лидерство;
- Засилване на ролята и участието на работниците в процеса на вземане на решения;
- Оценка и анализ на рисковете и възможностите за ИСУ и комбинацията между различните елементи на отделните системи;
- Прецизиране на документираната информация, в това число използване на данните от различни индустриални софтуерни приложения;
- По-ефективно използване на времето за управление на процесите;
- 3 пъти намаляване на ресурсите за провеждане на вътрешни и външни одити;

- Засилване на компетентността на одиторите – вместо одитор за всяка система, един човек одитира всички системи като ИСУ;
- По-голяма гъвкавост при управление на измененията;
- Интегриран процес на доставки на стоки и услуги;
- Възможности за извършване на общ преглед от ръководството на ИСУ;
- Разбирането за постоянно подобряване на процесите в по-широк кръг персонал;
- Дефиниране на цели и задачи, удовлетворяващи максимално различните изисквания на системите.

Примери за основни практически резултати при прилагането на стандарт ISO 45001:

- ❑ Гаранция пред партньори и обществото за поет ангажимент по отношение на грижа за защита на здравето и безопасността на хората, извършващи дейности под контрол на организацията.
- ❑ Заедно със сертификацията по ISO 9001 и ISO 14001, все по-често присъства като условие за участие в различни обществени поръчки или за създаване на консорциуми.
- ❑ Изграждане и поддържане на безопасна и здравословна работна среда чрез предоставяне на инструмент за непрекъснато идентифициране на опасности и управление на рисковете, намаляване на възможността за инциденти, помощ при спазване на законовите и други изисквания, както и подобряване на резултатността по осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, чрез извършване на непрекъснат мониторинг, вътрешни одити и прегледи от ръководството.

Интегрираната система за управление е цялостен подход и обща стратегия за устойчиво развитие, чрез която се осигурява удовлетвореност на клиентите, безопасни и здравословни условия на труд за целия персонал и управление на въздействията върху околната среда вследствие на дейността на фирмата[3].

ИЗВОДИ:

БДС EN ISO 45001:2018 определя изискванията за системата за управление на безопасността и здравето на работниците и служителите, за да помогне на една организация при разработване и прилагане на политиката и целите, които се вземат предвид законовите изисквания и информация за рисковете. Тя се прилага за всички видове и размери на организации и различни географски, културни и социални условия. Исторически много организации започват със система за управление на качеството и след това добавят изискванията за управление на околната среда от ISO 14001. След това те оценяват рискове за здравето и безопасността и добавят и ISO 45001. В последно време много организации внедряват в работа всички три стандарта, тъй като интегрираната система за управление става икономически ефективна и води до минимум смущения при тези дейности.

Въпреки, че разработването на интегрирана система за управление се основава на следването на структурата на стандартите, трябва да се вземе предвид спецификата на произвежданите продукти в различните индустрии.

Изводите относно прилагането на системата за управление на безопасност и здраве при работа в компаниите от минералносуровинната индустрия в България могат да бъдат направени в няколко точки:

- ❑ Стандартът изисква пълно прилагане на българските нормативни изисквания;
- ❑ Стандартът не се занимава детайлно с конкретните изисквания, а система чрез която определени изисквания (български нормативни – задължително, допълнителни добри практики – също) да бъдат приложени, а процесите свързани със ЗБР да бъдат управлявани;
- ❑ Стандартът надгражда българското законодателство;
- ❑ Стандартът осигурява подреденост на документацията, планиране на дейността, проверка на изпълнението на дейностите и в крайна сметка води до реални подобрения на безопасността. Недостатък обаче са големия брой формуляри, които трябва да се попълват. Понякога това води до „претрупване“ на работата. Друг недостатък е трудоемката промяна (подобряване) на елементи на системата. Обичайно смяната на определен документ е обвързана с промяна в поредица от други документи. Смяна на името на фирма например, изисква 1-2 месечна работа за да се приведе документацията в ред, без да се извършват каквито и да са промени по същество. Недостатъците, обаче могат да се предотвратят или минимизират, ако системата е подходящо разработена;
- ❑ Всички работници и служители участват по активно в процесите по управление на безопасните и здравословни условия на труд;
- ❑ Стандартът е приложим към всяка организация, която желае да намали рисковете, свързани със здравето и безопасността на работното място за персонал, доставчици, клиентите и други имащи достъп до него;
- ❑ Улеснява прилагането на законодателството, но не освобождава от задължения, произтичащи от него.

Литература

1. Петков, А., Недялков, А. (2015). Интегрирани системи за управление. Русе : Русенски университет, 176 с., available at doi: 10.13140/RG.2.1.1572.0408.
2. Петков, А., Недялков, А. (2017). Интегрирани системи за управление. Русе : Русенски университет. available under request at <http://e-learning.uniruse.bg/index.php?cid=92819270929093200211>.
3. Integrated management system (2020) (*Оригинално заглавие: Интегрирани системи за управление*). <https://www.consejo.bg/интегрирана-система-за-управление>.
4. Integrated management system (2020) (*Оригинално заглавие: Интегрирани системи за управление*). <https://www.nqa.com/bg-bg/certification/systems/integrated-management-systems>.